

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Nyomtató utca 9. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (József Kir. herceg-utca 54. sz.) intézendők.

Mit álltok nézvén ég felé ?

A tanítványokra nem a nagy pénteki gyász alkalmával, hanem az áldozó csütörtöki fényes jelenettel szakadt a legnagyobb csapás.

A koporsó látása félelmes és a sir, mely kedveseinket takarja, bus könnyeket fakaszt.

De ha szeretteinket még halóporukban sem bírhattuk, ha koporsójukra se borulhatunk reá, ez még a gyásznál is sokkal rémitőbb.

S ha nem földi lény, hanem eszme volt a mi szívünkhöz forrott, remény, melyet vérünkkel tápláltunk, s melyhez fajunk, egyházunk idvességét kötöttük és ennek oktalan, valóságatlan, megérthetetlen kellett semmivé válnia: akkor levertségünk nem ismer határt.

Ne dorgáljuk azért a tanítványokat hogy a fényes felhő, mely előlük az Urat mindörökre eltakarta, bánatossá tette arcokat.

S ha szinte megkérdezzük őket: mit álltok itt, nézvén az ég felé, legyen egy barátságos vigasztaló szavunk számokra.

Hiszen azt veszítették el, a kit legjobban szerettek. Éppen úgy mint te, én és mindnyájan, kik kedves halottat siratunk.

Hiszen éppen ezt nem értik meg, a mi velök történt, hogy a Megváltót, a kinek alakjában a lelkeket betelő új világ, az ellenállhatatlan eszme megtestesült, nem hallgathatják, nem követhetik többé

Éppen mint azok a kik egy életet eltelő nagy eszmével, igaz és jogos reményekkel szegényebbek s midőn a fényes jelenségek között azok ügye hátra vettetett: tanácstalanul és vigasztalás nélkül állanak és néznek ég felé.

Mit látunk ottan és miféle vigasztalást olvasunk onnan ?

Azt olvassuk és azt várjuk, hogy ott s a jövődöben majd minden másképen leszen.

Személyes bosszuvágy, kislelkü irigység, cselszövény, önérdék ott nem találnak bébocsáttatást.

A nemes a nagy ügy diadalmaskodik, ha szinte itt a földön elbukott.

Még mást is várunk onnét.

A vigasztaló, a teremő Szentlelket s egy proféciát, mely egy csontokkal megrakott mező felett mondatik.

És szól a lélek és megmozdul a mező. Csont csonthoz megyen, rajtok hus növekedik és egy egész nagy sereg áll talpra.

Egy nagy kihalt mező egyházi életünk, vigasztalan közéletünk és kisszerűek oszlopembereink. Csontok, mindenütt csontok. Halál, mindenütt halál. Azért állunk a nagy mező felett s azért nézünk az ég felé, s azért várjuk a megváltó szózatot és ama Léleknek megjelenését.

Vándor.

L E N G Y E L I M R E

1829—1905.

A kerület méltóságaira nagyon rákerült a sor. Egy év leforgása alatt 2 esperes és 2 főgondnok halála még akkor is megdöbbentene, ha nem ilyen erős, jellegzetes egyéniségekről volna szó.

A most elhunyt id. Lengyel Imre alsó-szabolcsi gondnok, ny. törvényszéki bíró, ezer egyesület tagja, a Főisk. Gazd. Tanács alelnöke, Igazgatótanácsos még ezek közt is a legelsőkhöz tartozott.

A kerület személyi és kormányzati ügyeiben, a főiskola anyagi dolgaira nézve, a városnál és a pártpolitika terén, de még a társadalomban is mindenütt döntő szava volt.

Ama nagy fordulatig, mely Széll Kálmánt dobta a felszínre, Lengyel Imre nélkül nem igen történt érdemleges dolog a mi köreinkben.

Körülbelül ez időben kezdődött meg e hatalmas egyéniségnek a hanyatlása, majd betegeskedése, mely elvégre is május 27-én halállal végződött.

Elhunytá övéin kívül sok egyházat, iskoláját, szerető szívet érint és üres helyét mind jóbarát, mind ellenség észre fogja venni.

Ritka szerencsés pálya volt az övé, melynek folyamán a férfiú és mindaz a mi tehetsé-

géhez tartozott teljesen érvényesült. Elérte a legbefolyásosabb pozíciót, elfoglalta a lehetőleg magasabb helyeket. Megáldotta az Isten anyagilag, szellemileg; hasonnevű fia igen tisztas állást foglal el és nemcsak atyja neve után ismerik. A hatalom, az erő, a realitás teszi ki e pálya legjelentősebb részét. De nem hiányzik abból az élet szelidebb fénysugara sem. Szerette városát, egyházát, mint önmagát. A kemény férfit a dal el-lágyította s az erős harcos rajongott a növényekért. És az uralkodó párt embere legbüszkébb volt ha a 48/49-i szabadságharcra és abban való részvételére gondolt.

Ime az ember, az erős; hatalmas reális, de jószívű s tiszta szabad látású egyéniség.

Ilyennek rajzolta őt a temető lelkész nt. Jánosi Zoltán, ebben a remek alkalmi halotti imádságban, melyet teljes egészében közreadunk:

* * *

Idők Királya, láthatatlan, romolhatatlan Isten: Hozzád imádkozunk e gyászos udvaron. Hozzád emelkedik szívünk, szavunk eme kitett könnyharmatos koporsó közeléből, melyben hetvenhat évnek; egy nem hiába töltött, bámulatos tevékenységű életnek annyi fáradsága, tenger küzdelme és gondja után csöndesen szendereg egy elfáradt szolgád, kiről valóban elmondhatjuk: *szorgalmatos vala, sokra igyekezett és meghala vénségben, az ő életével megelégedvén.*

Téged magasztalva és magunkat mind a

TÁRCA.

Nehéz idők.

Regény írta: *Dickens Károly.*

(Folytatás és vége.)

Nem ilyen könnyen hajtható egyén már Bounderby úr. Bankár és gyártulajdonos egy személyben, saját erején feljutott voltával folyvást dicsekvő, munkásai iránt kiméretlen és tapintatlan, aki egyáltalában nem ismeri, vagy ha ismeri sem követi azt a szép mondást: „Az irgalmasság és igazság ne hagyjanak el téged; kösd azokat a te nyakadra, ird be azokat a te szivednek táblájára.” Sok száz munkás dolgozik szövőgyárában s tölti egész életét az ő szolgálatában; de ezek lelki életével, némi kis könnyítés iránti kéréseivel semmit sem törődik. Ugy gondolja, hogy ezek a „munkás kezek” arra valók, hogy neki szolgáljanak, őt gazdagítsák, másra — s kivált önmagokra — ne gondoljanak.

Ez a szivtelensége kivált egy Blackpool Stephen nevű munkással szemben tűnik fel, aki gyermekkorától ebben a gyárban dolgozik, kifogástalan szorgalmu és becsületességű ember; akinek egyik

szerencsétlensége az, hogy részeges felesége egész életét megkeseríti, — másik az, hogy nincs elég szónoki tehetsége ahhoz, hogy akár társait, akár gazdájokat tetteik igazságtalan voltáról meggyőzze.

A feleségétől elválás ügyében megy először gazdájához Stephen, tanácsát kikérni. De hideg elutasításban részesül azon oknál fogva, hogy ez csak nagy uraknak való drága mulatság, — s nem törődve a szegény ember lelki szenvedéseivel, ezt a célját erkölcstelennek tünteti fel.

A másik érdekes találkozás akkor történik, mikor a munkások, — a kiket különben az író becsületeseeknek, bátor szívűeknek és jólelkűeknek tüntet fel, — munkaadójuk ellen mozgolódnak kezdenek s együttes működést határoznak el, megszakítják az érintkezést az öreg Stephennel, a ki társai lépését nem helyesli, de a nagyhatású lázító beszéd után nem akarja társait lebeszélni. Így csak azt jelent ki, hogy nem esatlakozik hozzájuk, hogy tovább dolgozik, mert másból élni nem tud s gyermeksege óta itt dolgozott. Társai csakugyan kitiltják magok közül; nem szólnak hozzá, még az utcán is a másik oldalra mennek, ha vele találkoznak.

Ezt az embert hivatja aztán magához Bounderby ur, hogy a munkások dolgairól kérdezősködjék tőle. De Stephen, bármily keservesen esik neki a társaitól való megvetetés, nem mond róllok rosszat, sőt jó tulajdonságaikat igyekszik megismertetni

porig megalázva fohászodunk Tehozzád e bús koporsó mellől, mely — mint sötét lepelbe öltözött komor proféta — bár néma — mégis hangosan beszélő ajakával nekünk azt hirdeti, hogy az út, amelyen e keresztyén férfiú az élők városából a halottak városába megyen — az a könnyharmatos, félelmes út: *minden élők útja* és az a sir, amelyben e fáradt földi vándor megpihen, minden föli pálya végső állomása: mert oda tér pihenni végre mindaz, ki itt a porban sir, avagy nevet: biborba öltözött király, daróctakarta koldus, dörgő csaták szilaj fia, munkás békesség szelid gyermeke.

Felséges Isten: Te igazgatód teremtő kezéd csodás remekét, a mindenségnek roppant óraművét, melyben örökké forgó kerek az időt mérik hiven, pontosan. Te igazgatód a földnek forgását is, hogy a napot nappalra — éjszakára az esztendőt meg évszakokra ossza. *A Te szemöldököd, amely ronthat, teremthet száz világot: a nagy idők folyamit kiméri.* Engedelmes rabszolgád az idő és mindaz, ami csak az időben születik és temetkezik. Hogy volna hát időnek s idő szerint valónak bármily csekély hatalma Rajtad: idők Királya, felséges Királya!?

Minden időben és minden térben jelen vagy Te; múltban, jelenben és jövőben — idelent, odafent, közelben és távolban mindent betöltesz: láthatatlan Lélek! A lélek szeme lát: műveidben csodálja hatalmad, bölcseséged, jóságod, szerelmed imádóan felséges voltát. De a test

szemére nézve láthatatlan vagy és az is maradsz. Mint Judaeának zordon pusztaságán, naptól izzó sziklasivatagán hirdette régen a Keresztelő: *Az Istent soha senki nem látta, hanem amaz egyetlenegyszülött fia, ki az Atyának kebelében vagon, az beszélt meg nekünk.*

És, amikor Te — óh idők Királya, láthatatlan Isten — a villogó felhők felett eldörgeted parancsodat: a nap sötétséggé változik és a hold vérré és a csillagok, mint éretlen gyümölcsök viharban a fáról — az égről a mélységbe hullanak. Egyetlenegy szavad vllágokat teremtő hatalom: egyetlenegy szavad világokat leromboló erő. És Téged a romlásnak, amelynek minden, ami látható, előbb-utóbb csak martaléka lesz — nem érhet még a fuvallata sem. Te örökké változatlan maradsz és örökké uralkodol a látható mulandóság felett a láthatatlan örökkévalóságban. *Mert, amelyek láttatnak, idő szerint valók; de, amelyek nem láttatnak, örökkévalók.*

Hozzád emelkedünk azért a hitnek angyalszárnyain a látható és romlandó világ sötét mélységiből, holott az időnek viharos vizein vergődik életünk roncsolt hajója. Hozzád imádkozunk, idők Királya — óh láthatatlan, romolhatatlan Isten. Mert egyedül Benned talál a mi háborgó lelkünk nyugalmat. Te vagy hitünk romolhatatlan vára, rendithetetlen sziklavára fent: az időbérc felhőtakarta ormán.

Benned talál nyugalmat ami lelkünk e bús koporsó bánatában is. Nem zúgolódunk Ellened:

kevény gazdájával. „Nekem is épen úgy fáj, mint önnek, ha a nép vezetői rosszak. Hanem a nép azokhoz áll, a kik kínálkoznak.“ Szépen jellemzi azután társainak egymás iránti szeretetét, majd a panaszaik meg nem hallgatásából származó elégedetlenséget. Midőn végre a zürzavar megszüntetésére vonatkozó tervét akarja hallani ura, szerényen, de igazsága érzetében határozottan megmondja, hogy mi *nem* szünteti meg ez állapotokat, az egész életükben keserves, nehéz munkát végző, pihenést alig, szórakozást épen nem ismerő tömegek — s e munka gyümölcseit egész kényelemben élvező egyének közti viszálykodást. A többi közt ezeket mondja: „Ha nem ereszkednek le jóindulattal, barátságos jósággal és türelemmel azon emberekhez, kik sokféle nyomorúságaikban oly bensőséggel együtt tartanak és segítik egymás szükségükben azzal, a mit keservesen nélkülöznek s megvonnak magoktól — azt hiszem soha sem fog e dolog jobbra fordulni, míg csak a nap jégge nem válik.“

De ez a jó tanács épen nem tetszik Bounderby urnak, úgy hogy a szegény Stephent rögtön elbocsátja szolgálatából. Sőt később, mikor már több idő óta dolgozik más városban, őt gyanúsítja azon összeg ellopásával is, a melyet pedig Tamás urfi, Gradgrind Tamás fia, sikkasztott el a bankból. Közölteti mint tolvajt s bosszút lihegve várja elfoga-

tását. A szegény Stephen egy jóindulatu munkásnő, a szép jellemű Ráchel levelére elindul, hogy tisztázza magát a vád alól; de utközben beleesik egy nyitott aknába, a milyenek nagy számmal vannak a vidéken, és belehal sérüléseibe, előbb azonban bebizonyítja ártatlanságát. Midőn haldokló állapotban viszik haza s egész úten Ráchellel beszélget, akkor is az emberszeretet s Isten akaratán való megnyugvás hangzik minden szavából. „Utolsó imádságomban azt kérem — mondja többek közt — engedje meg az Isten, hogy minden ember e világon közelebb jöjjön egymáshoz s jobban értse egymást, mint az én nyomoru életem idejében.“ — Egy csillagot néz, midőn a bánvában összetört tagokkal hever, azt a csillagot nézi most is, míg nagy vigyázattal hazafelé niszik s ő egészen boldognak érzi magát, mert ez utolsó útján az iránta legjobb akarattal levő lény kíséri. Ez a „csillag megmutatta, hol található fel a szegények Istene; alázatosság, bánat és megbocsátás által eljuta Megváltója mennyei honába.“

Bounderby ur is bűnhődik különböző bűneiért, s e büntetését akkor kapja meg, mikor a házvetőnő nagy diadallal viszi hozzá azt a gyanús asszonyt, a kit a körözött Stephennel együtt láttak az utóbbi időkben a város utcáin s a bank körül, s a ki többek előtt kijelenti, hogy ő voltaképen Bounderby ur édes anyja, egyszersmind kifejezi azt is, hogy

nagy Isten. Panaszra szánkat — óh nem nyitjuk itt: hiszen — Atyánk — Te cselekedted ezt is és mind az jó, amit kezded művel. Jó a nap tűz és a vak éjtszaka; örömvirágok bársonypuha szirma és fájdalomtövisék érchege, az élet szép aranyvilágossága és a halál sötét árnyéka is.

Panaszra száját e család se nyitja.

Jó Istenünk: Tebenned megnyugosznak e gyászolók s hálát adnak Tenéked a Te csodálatos kegyelmedért, amely a Te jobblétre szenderült szolgálodat oltalmazta gondosan, egy hosszú élet ösvényén vezette, harcban — békében szárnyával fedezte!

Ez a koporsó, itt szemünk előtt egy bevégzett élet határköve. Az, aki csöndes vankosán pihen, kegyelmedből elvégezé a munkát, amelyet rája birtál itt a földön. Kifáradtan szendergő, hü fiadnak az élete nem volt *fajulva tengés, sem olcsó idő hasztalan soka.*

Felsőges Isten, aki e világban örökidőktől fogva mindörökké fáradhatatlanul munkálkodol: Te nem teremtél semmit sem hiában. Betölti minden a rendeltetését. Ez a mértéke a mi életünknek, nem a napoknak végtelen sora.

*„Mind, ami él, az egyenlő soká él:
A százados fa, egy napos rovar
Eszmél, örül, szeret és elbukik,
Midőn napszámát s vágyait betölté.“*

Betölti célját a poreMBER is. Betölti célját,

munkálkodva hiven. Óh, mert nem átoksúly a munka rajtunk; de égi származás kimetszett béllyege: az örökmunkás Isten gyermekéhez egyedül méltó, nagy szent hivatás. *Az Édenkertbe már dolgozni küldéd az embert a teremtés hajnalán. A bünesetnek büntetése: csak a fáradtság, meg a véres verejték.*

Célját betölté az a férfiú is, kinek poránál Néked — Istenünk — ez udvaron — virágok, fák között — a ránk boruló fényes ég alatt, a természetnek csodás templomában — imádkozván tisztességet teszünk. Célját betölté a Te végtelen kegyelmedből, felsőges Istenünk: ki megdicsőítéd hatalmatát erőtelenségünkben annyiszor. Szolgádban is megdicsőült hatalmad a harcmezőn és a munkamezőn.

Mint szent Fiadnak és mindenkinek, ki megérdemli az ember nevet: szolgálodnak is harc volt az élete csatában és békében egyaránt, nemes harc volt felsőges célokért.

Szeretetnek Atyja: Te nem gyönyörködöl a mennydörgő csaták vérzivatarában.

*„Véres háborúban, emberáldozatban,
Hogy' gyönyörködhetnék a jó Isten abban?
Hiába, hogy a vért szomszjas föld felissza,
Bosszúért kiált az az egekre vissza!“*

De abban a harcban, melyben szolgálod küzdött — félszázaddal ezelőtt, a magyar hazáért, a százszor szent szabadságért; a vitéz honvé-

mind az, a mit e derék férfiú a pocsolyában felnekedéséről, nagyanyja részegességéről beszélt, mind hazugság volt; szégyelte magához venni anyját s ez csak messziről gyönyörködhetik fia gazdagságában.

Boulderby úr aztán, ki anyját megvetette, feleségét lenézte, munkásait embereknek is alig tartotta, később hirtelen halállal múlik ki s vele együtt elmúlnak a dicsekvések és hazugságok is. Bizonyára nincs köztünk senki, a ki rokonszenvvel gondoljon rá, vagy mintaképnek állítsa fel maga elé.

De életben maradnak, s kisebb-nagyobb mértékű szomorúságuk mellett is „lelki tisztaságban és ártatlanságban“ élnek azok az egyének, akik szeretetben gazdagok voltak, vagy gazdagokká lettek s kiknek példája meggyőz bennünket arról, hogy szeretet szükséges ahhoz, hogy ne csak pengő ére és zengő cimbalom legyünk. Így életben marad *Sleary* úr, a cirkusz igazgatója, a ki szegénysége és kóborló életmódja mellett is igaz szeretettel viseltetik a kis árva leány iránt. A szegény *Ráchel*, a munkásné, kinek tiszta jelleme, résztvevő szíve adnak erőt az öreg Stephennek keserű sorsa hordozására egész halála percéig; „ki örökösön csak munkájának élt, de elégedett volt mellette, és szívesen dolgozott, mert rendeltetésének tartotta azt, míg annyira meg nem vőnül, hogy ne legyen többé alkalmas a munkára.“ Maga Gradgrind ur, kinek megtérését láttuk és a ki

megérte azt a boldogságot, hogy leányát is boldognak láthatta a szeretet által, továbbá az egykori *Boulderby* né ki ábrándozásai közben arról gondolkodik, hogy ha gyermekei volnának, ezeknek nemcsak testi, hanem lelki gyermekeségéről is gondoskodnék, „mert szebbnek ismerte azt, és oly gazdag kincsnek, melynek csak kis maradványa áldás és boldogság a legbőlebbnek is. Végre *Cecilia* a cirkusz bohócának szegénységben, de egyszersmind igaz szeretetben felnőtt leánya, ki a szeretet melegének áldásos hatását megismerte a Gradgrind családdal s később mint boldog családaya minden gyermekkel s minden embertársával, „igyekezve megismerni a több fokon álló embertársait s kiszépíteni gépies és kopár valóságai életüket amaz ábrándos kecskével s gyönyörüségekkel, melyek nélkül a gyermekszív elhervad, a legizmosabb testi férfiasság erkölcsileg megmerevedik s kihál, s a számokban elötüntetett legnagyobb nemzeti jólét is nem egyéb, mint a falra irt betűk.“ . . .

Legyen szabad ez egyszerű kis ismertetést az irónak magának szavaival végezzen be: „tőlünk függ, hasonló dolgok legyenek-e vagy sem saját hátsókörünkben. Legyen úgy! Könnyebb szívvel ülendünk ekkor tűzhelyünkkel s könnyebb szívvel látandjuk egykor tűzünk elhamvadását.“

dek csodás csatáiban — Te is gyönyörködtél: igazság Istene, szabadság Istene! Minket megbüntettél, győzelmes kardunkat végre összetörted: mert bűnösök voltunk, össze nem tartottunk, pedig a hazának, ez édes anyának, szent édes anyának élete volt kockán. Amint érdemeltük: minket megbüntettél. De háborunk szent volt: az igazság harca! *Te nem csupán a felsőségnek adtál kardot a kezébe a jog védelmére; hanem a népnek is.* E szent csatában villogtatta kardját a kéz, amely mozdulatlan pihen itt e koporsó födele alatt. E szent csatában dobogott a sziv, mely zöldfüves, virágos hant alatt az édes honi föld porába porlik át. E szent csatának mennydörgési közt villámlott a halál szemébe az a szem, mely most megtörtén és homályosan pihen a fáradt szempillák alatt. Vérpatakos földön, füstfelleges égbolt alatt rohant előre fúvó paripán a szálás, erős hajduivadék, ki most a porba omlott hirtelen, mint a kemény tölgy, melyet az északi szélvész le nem döntött, ámde benne termett fergek erős gyökerét megörlék. E küzdelmére mindig büszke volt. E küzdelmét mi sem felejtjük el. *Miként a hold a csillagok között: a legnagyobb, legfényesebb ez érdem e férfiu sok érdeme között.*

De nemcsak a dörgő csaták vérharmatos mezőin, hanem a csöndes békeség verejték-harmatos mezőin is hordoztad őt: kegyelmes Istenünk. Itt is nemes harcot harcolt a Te szolgád. Ha mindazt, amiben fáradságot nem ismerve fáradozott; elszámolnok: beléfáradna nyelvünk. Nekünk sok volna — elbeszélni. Neki nem volt sok — megcselekedni. A polgári és egyházi társaság: városunk, egyházunk, főiskolánk, bölcsen kormányozott egyházmegye, hiszen szolgált egyházkerületünk elborult homlokán e koporsó körül fekete fátyolt lengett a szellő, szomorú követe az aranykalászos, balzamosvirágú kedves magyar földnek, mely szintén hű fiát siratja most e munkás férfiuban. Midőn a törvény székiből kiszállván, soká viselt bíró tisztét letette és a független nyugalombá ment: akkor sem ismert nyugalommal ő: *akkor nem ismert igazán nyugalommal. Ez a munkás élet olyan vala mint a folyó, mely egyre szélesebb s mélyebb mederben hőmpölyögteti termékenyítő habjait előre.* A nyugalom szabadságának úgy örvendezett, mint a boldog madár, mely érckalitból a szabadba röppent: a napsugáros, iratos mezőre. *Örvendezett, hogy nem függ senkitől: az ingatag népkegytől sem.* De boldog szabadságát csak arra fordította, hogy minél több szent ügy szolgálataiban gyümölcsöztesse munkás erejét, a csodával határos munkabírást, amelylyel őt megáldottad: nagy Isten! *Ő munka nélkül élni nem*

tudott. Midőn a sok küzdés után kifáradt s erőtellenül vonszolván tagjait, munkára képes többé nem vala: akkor meghalt a munka embere. Nagy hirtelen halt. Épen úgy aludt el, mint nyári napnak alkonyulatán a kimerült munkás elszenderül, mihelyt fejét a vánkosára hajtja. *Óh őt e sírfelirat illeti: **Mig élt, mindég munkálkodott ez ember s meghalt, mikor nem munkálkodhatott.***

És olyan volt ez a küzdelmes élet — kegyedből: minden szépség Istene — mint villogó kard, melyet koszorú fehér-pirosvirágú mirtuszág. A bűzatermő rónaság felett pacsirta zengett, bontogatta szirmát a tarlónak mézeskelyhű virága. Szolgád az élet harcai között, — fejét övezte rózsakoszorúval. Barátja volt mindennek, ami szép. Szerette a virágot és a dalt, az irodalmat s a művészetet.

Örökjóságú Isten: aki minden szépet szeret, rossz ember nem leket. S a jó embert minden jó szereti. Óh, így megértjük, hogy szerette őt az is, ki más uton kereste a közös hazának a boldogulását.

Nagy Isten: imé, hányan osztozunk e gyászoló családnak bánatában! Hányan sóhajtjuk itt ez udvaron, e gyásztakarta koporsó körül: *Szép hosszú élet, szép csöndes halál!*

Óh boldog az, ki ilyen életet és ily halált nyer Tőled: Istenünk!

Ezerszer boldog az, kit ilyen élet s ilyen halál után a fényes égben megkoszoruz a boldog örök élet — kegyelmedből a Jézus Krisztusért!

Ez a tudat legyen vigasztalása e gyászoló családnak: jó Atyánk, minden vigasztalásnak Istene.

Ezzel vigasztald a bus özvegyet, aki szolgádnak felszázadon át szerető, hű, igaz hitvese volt; előbb szabadságharcunk viharában — fehér leányszobának rejtekén imádsággal őriző anyaga, aztán — hűséget esküdven halálig — az életharchban hű segítőtársa.

A gyermekek, az unokák szivét is vigasztaljad: kegyelmes Istenünk. Hadd lelkesitse őket az a példa, amelylyel a jó atya s nagyatya ott jár előttük; az a dolgos élet, az a küzdelmes élet, amelyet el nem takarhat a sir éjjele.

Vigasztald meg a rokonokat is, kik a sirókkal együtt sirnak itt.

Vigasztald meg a pályatársakat s mindazt, ki egy mezőn munkálkodott elköltözött szolgáddal: Istenünk.

Vigasztald a vitéz bajtársakat, kik a történet érclapjára vették soha ki nem törölhető betükben kemény acéllal a „*honvéd*“ nevet. Bizony „*csatájuk a védelmezett népjog csatája volt*“ és oly

dicső harc, hogy domboruló sirjaik fölött évezredek hálája áld, imád Téged : nagy Isten, seregek Ura !

Adj városunknak és magyar hazánknak, szentegyházunknak és főiskolánknak jövőre is derék vezéreket, alkotni bátor munkahősöket, kik egy kezükben karddal, más kezükben a vakoló kanállal forgolódnak — nem lankadozva és nem csüggedezve — a messze látszó kőbástyák körül, melyek dicsőségedre tornyosodnak : minden világhosságnak Istene, a mindenségnek, e csodás világnak, imádandó Építőmestere !

És adj nekünk oly szívet — Istenünk — amelynek minden dobbanása hü Hozád, az égi, a földi hazához. A harcmezőn és a munkamezőn tegyük mindenkor — lelkesedve — azt, amit kíván a hazaszeretet és a Te országod szeretete. És a halálos ágyon hadd sohajtsuk : *Ama nemes harcot megharcolám, elvégezém versenyfutásomat és a hitet megtartottam — nagy Isten : ingyen kegyelmedből a Krisztusért !* Ámen.

* * *

A temetés a megboldogult ismerősei, a főgondnok, polgármester, lelkészek, tanárok, világi és egyházi notabilitások és számos részvevők jelenlétében Hétfőn május 29-én ment végbe.

A sirnál Szabó Lajos hadházi lelkész tartott alkalmi gyász búcsuztatót és a városi nagy dalárda énekelt.

Béke poraira !

A debreceni zászlóavatás.

(Lelkésztársaim figyelmébe.)

„Az emberek bölcsesége Isten előtt bolondság.”

(Biblia.)

„És én János látám a szent várost, az új Jeruzsálemet . . . és hallék nagy szózatot mennyből, mely ezt mondja vala : imé az Istennek hajléka az emberekkel vagyon (zászlószentelő cífra közönséggel) és monda az ki a székből ül vala : imé mindeneket megújítok . . . és monda nekem : ird meg ; mert e beszédek tökéletesek és igazak.” (János Jelenésekről írott könyve 21-ik rész 2, 3, 5-ik versei.)

Jelen cikkünknek melyet elkeseredéssel, nem pedig a magunk fitogtatásából írunk ; fentebbi bibliai sorokat vettük fel textusául.

A nyájas és szives olvasó fogja tudni hogy a Debrecenben az új Jeruzsálemben legközelebb lefolyt zászlóavatásról fogunk szólni, melyet úgy a fővárosi lapok mint e becses lap világgá kürtölt, mint valami országos eseményt.

Hogy a debreceni főiskolai nemes tanuló ifjuság zászlót csináltatott ; ahhoz *semmi szavunk* nincsen, és nem is lehet ; ez az ifjuságnak teljesen privát házi ügye, a *tavasznak sok virága van*, az ifjuság mely

telve van nemes rajongással, költészettel, ábrándozással, s idealizmussal, — ezért meg nem róvható. Az idealizmus megtanítja az embert az alvó ember munkájára, ki *álmokat* alkot, — az élet pedig megtanítja az embert az *Isten* munkájára, ki *élőket teremt* ! . . .

Az ifjuság tehát hadd álmodozzék ! Boldog az a ki álmodozni tud ! a ki rajongásában hevülni, lelkesülni tud az eszményekért !

Eszményiség nélkül nincsen magasabb értelemben vett emberi élet !

Tehát a főiskolai nemes ifjusághoz semmi kárhóztató szavunk nincsen.

Azonban mivel minden éremnek két oldala van, és az egyiptomi bámult pyramisok a mely oldalról tekintjük őket, minden oldalról más más színben tűnnek fel előttünk szépségükkel, fogyatkozásaikkal, úgy a debreceni *nagytemplomban* lefolyt zászlóavatási üres ceremónia a gondolkodni tudó emberek előtt *elveszti szépségét, nagyszerűségét*, ha felgondoljuk azt, hogy annak a zászlóavatásnak az Isten templomában (mely az Isten imádása s a Krisztus tudományának hirdetése végett épült) *nem volt semmi helye* ! Nagyon esodálkozunk az általunk nagyrabecsült Dr. Erdős József és nt. Diesöffy József urakon, hogy a zászlóavatás szerepére vállalkoztak a templomban. Mi lelkészek mikor lekipásztorra felavattak bennünket, a *Krisztus tudományának* hirdetésére, nem pedig világi ceremóniák végrehajtására lettünk felesketve. Ezt nagyon jól tudják !

A templomban semmi világi (csak égi) dolognak, eseménynek van helye.

Miért nem a kollégium udvarán folyt a zászlóavatás ? . . . Ha már most Debrecenben az a sok egyesület, társulat, zászlót csináltat, akkor Diesöffy ur mindig csak zászlót avat.

Bosszantó, elkeserítő, elszomorító azon magyar nyelven nem jellemezhető esemény is, miszerint legközelebb a budapesti kálvintéri ev. ref. templomban *hangverseny* (!!!) fog rendeztetni, a jótékonyság hazug palástja alatt.

Miért nem rendeznek már a romlott Pesten honnan minden rossz s aljasság kiárad az országba) a templomban színelőadást is ? bankettet s thea estélyt is ? ha már ennyire haladtak a civilizáció (?) terén ?

Hová sülyedtünk ? hova jutottunk ? Az apostolok, az evangélisták, a prot. gályarabok, a reformátorok s maga az Idvezítő nem rendeztek hangversenyeket, mégis felállították e világon Isten országát.

Valóban *difficile est satyram non scribere* ! Az apostolok, az evangélisták, a reformátorok, az Idvezítő, Debrecen régi nagyhirű papjai Méliusz Péter, Budai Ézsaiás, Szoboszlay P. István, Révész Bálint, Révész Imre, K. Tóth Mihály nem avattak zászlókat a templomban s talán máshol se, hanem prédikáltak csak a Krisztust a ki érettünk megfeszítettett, s feltámadott, és mivel csak a Krisztust prédikálták, erős volt a kálvinista Róma, erős volt ott a hitélet a templomok nem voltak üresek mint ma, — ma Dr. Wolafka pápista prépost üressé tette a ref. templomokat Debrecenben, s megzilálta a hajdan virágzó kálvinista Rómát, a régi híres erős Jeruzsálemnek vége, ezt csak a bolond nem látja ! és nem hiszi.

Kövek beszélnek és kiáltanak Debrecenben Wolafka sikerei mellett. És a Wolafka sikere, hódí-

tása Debrecenben, a debreceni ev. ref. lelkészek kontójára írható, kik pedig magukat egyedül idvezítőknek, e világ megváltóinak „lamen mundiknak tartják, s a falusi közpapokat, mint felsőbb (?) lények kutyába se nézik! . . . s annyiba nézik csak mint harangozókat, pedig hát ők is csak emberek.

Pedig hát Názáretből is származik valami jó, az Idvezítő is Názáretből származott!

Mikor a múlt év február havában Debrecenben tanuló gyengélkedő fiamat meglátogattam, vasárnap reggel elmentem vele a nagytemplomba, ahol éppen Dicsőffy József ur szolgált. Kiváncsi valék reá, mivel őt csak mint gymnásistát láttam, mint felnőtt férfit csak hiréből ismertem addig. Bemelve az templomba, hol 50.000 lélekből alig volt jelen pár száz ember, elszomorodtam. S azt mondtam fiamnak: fiam! ha az én hiveim lélekszámához arányítva ilyen üres templomban kellene predikálgatnom, talán letegném a palástot, s elmennék követ törni az országutakra, mivel ingyen nem enném az egyházam kenyérét. Hol volt akkor februárban a zsufolt templom Debrecenben? hol volt a fényes szinpadí felvonulás mint a minő volt a zászló avatáskor? hol voltak a hitbuzgó hivek? Miért nem vonzotta hiveit Dicsőffy József ur szónoklatával, varázsával tömegestől a templomba akkor is? mint szokta Gergely Antal kollegánk Mezőtúron, ki mikor szolgált, mikor hete van, szónoklatának varázsával zsufolásig megtölti a turi nagy terjedelmű templomot, Turon az idvezülést sokan nem a Jézus Krisztustól, de Gergely Antaltól várják.

Mi protestánsok csendesesen visszafejlődünk a pópistaság felé. Igaza van annak a pópista lapnak, melyből e becses lap multkori számában van szemelvény, hogy mi protestánsok egyházszervezetben napról napra közeledünk ő hozzájok.

Nunc venio ad fortissimum!

Legközelebb püspökünk által el lett rendelve a Knox János emlékére tartandó istenitisztelet. Hova vezet ez? a szentek imadására, a prot. egyház szenteket nem ismer. Ennélfogva én Knox Jánosnak emlékére istenitiszteletet nem tartottam.

Kérjenek ellenem érette fegyelmi vizsgálatot. Én ilyenre nem esküdtem fel mikor lelkészé felavattak. Utoljára be fog jönni minden vasárnap nálunk egy egy szent (reformátor) tisztelete s imádása.

Mit szól ehéz a szigorú puritán érzelmű nagyérdemű Balogh Ferencz ur? ki mikor theologus diák valék, egy osztálytársamat csupán azért figyelmeztetett az előadáson, mivel nem teljesen tiszta fekete nyakkendőt viselt.

Hiszem, hogy az nekem mindeneben igazat ad.

Hátha még azt látná és tudná a szigorú puritán érzelmű (e második Méliusz) nagyérdemű tanár ur, hogy az újabb, fiatalabb modern apostolok (lelkészek) között többen bicikliznek is, s lovászhoz illő bolondos ruhába öltözködve járnak?! lelke mélyén elszomorodnék egyházi életünk sülyedése felett.

A kor romlott, a kor szelleme megvan vesztegetve, de ezt nem zászlóavatás, hanem a Krisztus igéjének hűségese hirdetése által lehet ellensúlyozni s lehet a világ sok ostobaságát rendes mederbe terelni.

„Ha Róma ég, ismét beszélek!” (Shakespeare „Coriolan” című tragédiája).

Kösa Ede

kölcei ref. közpap.

Knox János.

Irta: Mac-Crie Tamás. Fordította: ifj. Révész Imre.

(Folytatás.)

Skócia királynőjének, Máriának megérkezte Edinburgba, (1561. aug.) új küzdelmekbe sodrotta a reformátort. Az ifju s szeretetre méltó fejedelemnőt, alattvalói örömujongva fogadták; ámde ő Franciaországból olyan szívet hozott magával, melyet a római egyház a maga előítéleteivel már teljesen átítatott, s azonkívül egy olyan tervet is, melyet a lotharingiai házzal egyetértve kovácsolt, avval a végcélal, hogy az óhitet, ősi jogánál fogva ismét uralomra segíthesse. A siker reményében, megérkezte után mindjárt az első vasárnapon ünnepies nagymiséhez tétetett előkészületeket a *hollyroodti* kápolnában. Az izgalom, melyet e lépése támasztott, leirhatatlan. A parlament a misére, mint durva bálványimádásra kimondta a kárhóztató ítéletet. A reformátor a szánkiúzott ritus e felújítását olybá tekinté, mint az oly szerencsésen megindult reformáció megbuktatására tett első lépést; s a rákövetkező vasárnapon a szószékről is kijelenté, hogy „a mise az ő szemében félelmesebb színben tűnik fel, mint az, hogyha az ország valamelyik részén egy tizezer főből álló hadsereg szállna partra, azon szándékkal, hogy elnyomja az egész hitet!” Ezen, s több más merészhangú beszédeért, a királyné pár szóra maga elé kérette őt, s ez alkalommal panaszosan szemére hányta, hogy alattvalóit felizgatja ellene, s egyebek közt, az asszonykormány ellen irt könyve miatt lázítással is vádolta. Miközben a reformátor a hűtlenség vádjá ellen védekezett, beszélgetésük folyamán fölmerült az a kényes kérdés is, hogy vajjon a népnek a polgári hatalommal szemben van-e joga ellenállásra? Knox bátran erősítette, hogy igenis, van, egy oly atyának az esetét hozván fel bizonyítékul, aki megőrül, s gyermekeit leakarja gyilkolni: „Nos hát Asszonyom, ha most a gyermekek fölkelnek, összeállanak, megragadják atyjukat, kardját elveszik, kezét megkötözik, s fogva tartják, míg csak őrvjngése meg nem szűnik, úgy azt hiszi Asszonyom, hogy a gyermekek ezzel valami bünt követnek el? S épp úgy van a dolog, Asszonyom, azokkal a fejedelmekkel is, kik megakarják ölni Istennek a gyermekeit!” Mária, kit e válasz merészsége ugyancsak megzavart, jó darabig némán, elképpedve ült ott, majd így felelt: „Hát jól van, látom már, hogy alattvalóim ezután nem nekem, hanem kegyednek tartoznak engedelmisséggel, s nem azt fogják tenni amit én parancsolok, hanem azt, ami nekik tetszik!” „Isten mentsen, — válaszolt a reformátor — hogy valamikor megpróbáljam a másnak való parancsolást, s a tisztán eumagannak való engedelmisséget és azt, hogy az alattvalókat féktelen szabadságra igazsam. De azon már igenis rajta vagyok, hogy az Istennek egyaránt engedelmeskedjék királynő és alattvaló. A királynőknek az egyházzal ápoló édesanyák módjára kellene bánniok!” „De hiszen kegyedék nem annak az egyháznak a hivei, amelyet én akarok ápolni!” mondá a királynő. „En a római egyházat akarom pártfogolni, mert az én véleményem szerint ez Istennek igaz egyháza!” „Akarata Asszonyom esztelenség, véleménye pedig szintén nem fogja átváltoztatni a romlott római egyházat Jézus Krisztus igaz és mocsoktalan egyházává!” „Az én lelkiismer-

retera nem így beszél!" mondá a királynő. „Asszonyom, a *lelkismeret* megkívánja az *ismeretet* is, s atól félek, hogy kegyednél épp a helyes ismeretek hiányoznak. Eppen így volt ez a zsidókkal is, kik Megváltónkat megfeszíték. Kegyed ugyebár soha semmit sem hallott más tanokról, csupán csak folyton azokról, melyeket a pápa s a bibornokok elfogadtak?! Pedig abban biztos lehet, hogy ezek sohasem fognak beszélni a *saját* állásuk ellen!" „Ejh, kegyedék így magyarázzák az Irást" — szolt kitérőleg a királyné, — „amazok meg amugy! — Hát aztán most már kinek higgyek? s kire bizzam rá a döntést?" „Higgyen Istenben Asszonyom, kinek beszédét szent Igéjéből Fölséged is, meg Európa leg-tudósabb pápistái is tisztán megérthetik." Azután ajánlkozott, hogy bebizonyítja, mennyire nem az Isten igéjén alapúl a pápisták tana. „Jó, jó" mondá Mária, „erre tán még *előbb* is alkalma fog nyilni mint gondolná." „Bizonyára hamarabb is fog nyilni, mint gondolnám" válaszolt Knox — hogyha ezt általában éltem folyása megengedi; mert hiszen a tudatlan pápista nem tud türelmesen vizsgáldni, a tanult s furfangos pápista pedig, bizony mondom, nem fog kegyed elé Asszonyom, audienciára járulni, hogy itt kutatni engedje saját hitének alapjait!" E különös beszélgetés végén a reformátor miközben mély meghajlással búcsút vett a felséges asszonytól, még ezt mondá: „Adná Isten Asszonyom, hogy kegyedet Skócia közügyeinek intézésében épp oly áldás kísérje, mint egykor az Izraelében *Deborát*!"

(Folyt. köv.)

Csokonai kollégiumi pöre.

(Folytatás.)

Csokonai preceptor-sága elején elég jól beilleszkedett az iskolai rendbe. Csak mint nyole hónapos preceptor került 1794 dec. 6-án az iskolai altörvényszék elibe. Vádolták, hogy ritkán jár templomba tanítványaival, a tanulókat késő estig a klasszisban tartja, sőt néhányat még éjjelre is ott tart s a klasszisban dohányozik, sőt iszik is tanítványaival. Csokonai azzal védekezik, hogy régi betegsége, saját-ságos, beteges test és véralkata miatt nem járhat templomba, testmozgásra van szüksége, s egy óráig nem tud egy helyen ülni, az erős éneklést pedig éppen nem szenvedheti. Beismeri, hogy tanítványaival este 10 órán túl is a klasszisban maradt, kik dohányoztak, s vele bort is ittak. A templom elhanyagolásáért ezuttal megdorgálják, s kötelességévé teszik, hogy betegségét, mely az isteni tisztelet látogatását lehetlenné teszi, orvosi bizonyítvánnyal igazolja. Tanítványainak a klasszisban való visszatartásáért, valamint a tanítványaival együtt való dohányzásért és ivásért 2—2, és így összesen 4 ifjúnak degradálják, s ha még egyszer hibáznak, állásától elmozdítják.¹

Csokonai néhány nap mulva ismét bajba került. Szilágyi Gábor professor jelentette az iskola helybeli kurátorának, hogy Csokonai Mihály tovább folytatja „excessusait," mire Domokos Lajos főbíró a debreceni egyház consistoriuma elibe vitte Csokonai

ügyét, megtoldván a vádat azzal, hogy Csokonai „tanítványait elrontotta, azokat részegségre, pipázásra" szoktatta, s Bacchus temetését rendezvén, azokat leitatta, sőt a dec. 6-iki ítélet felett való bosszúságában Szilágyi Gábor professorhoz egy satirikus levelet is irt. A consistorium az ügyet fontosnak találván, a sedes scholastica gyűlésére 4 tagot küldött, mint deputatust.¹

Az iskolai törvényszék tehát ismét összeült, s most már Csokonai Szilágyi Gábor professort tartván az előbbi ítélet létrehozójának, hosszú szóharcot indit professora ellen. Kijelenti, hogy ő már ügyét a püspök elibe terjesztette, tehát nincs értelme, hogy itt tárgyalják. A törvényszék utasítja Csokonait, hogy a kérdésekre feleljen, s ne adjon utasításokat, különben is az egyházkerület csak azután foglalkozhatik ügyével, ha már az iskolai törvényszék ítelt. Csokonai nem tágit, hanem kifogásolja Szilágyi Gábor professor jelenlétét is, ki vádló és bíró egy személyben. Arra a kérdésre pedig, hogy betegségét miért nem igazolta orvosi bizonyítvánnyal a dec. 6-iki ítélet értelmében, azt feleli hogy azért nem hozott bizonyítványt, mert Szilágyi Gábor professor azt mondta, hogy eljárása még ugy sem menthető. Mire Szilágyi Gábor ugy igazítja ki Csokonai szavait, hogy orvosi bizonyítvány mellett is az osztályok felügyelőjének kellett volna jelenteni távolmaradását. Beismeri, hogy tessera nélkül ment ki a városba, hogy tanítványait meglátogassa, de egy preceptorra nézve lealacsonyítónak tartja, hogy tessera nélkül és társ nélkül ki ne mehessen, különben is az éppen vele lakó contrascriba, ki a tesserát adta volna, mindig láthatta, mikor megy ki. A borozás meg abból állott, hogy a tanítványai szülei által küldött bort itták meg. Főző asszonyának, Somogyiné asszonynak meg az a panasza, hogy az ő vetrecéjét szidalmazó szavak kíséretében kifogásolta. Kiderül azonban, hogy a gyors beszédű kis szolgáldeák (famulus) nem a Csokonai üzenetét adta át Somogyiné asszonynak, hanem a mit a többi deákok beszéltek. De Somogyiné asszony büszke lévén főzési tudományára, azt üzente vissza Csokonainak: „Megeheti azt olyan ragyás ember, mint Ökelme, más embernek is csináltam már én vetrecét, mégis nem pirult meg az orcám miatta." Egyik tanítványának állítólagos sérelme pedig abból állott, hogy azt mint teljesen haszontalan gyermeket, ki a vizsgálaton sem volt jelen, az iskolából Csokonai kiküldötte. Igaz, hogy tanítványaival a klasszisban éjszakázik, de ez ezért van mert nem tud aludni, s s fentlétével nem akar lakótársainak alkalmatlan-kodni, 2—3 tanítványával beszélgetve pedig enyhíti súlyos gondjait, másképpen nem is tehet, míg a kollégiumban lesz, különben kénytelen lesz eltávozni. Kéri egyszersmind a rektort, hogy ügye eldőltségig klasszisába helyettest rendeljen, mert ő addig nem taníthat. A deputatiohoz irt levelében hivatalától való felmentését kéri, mert ő már deák ruháját is levetette, s másnap is csak azért fogja felvenni, hogy a deputatióknak az illető tiszteletet megadja. Levelét megható fordulattal így végzi: „Különb Isten hatalmas. Isten böles. Isten kimondhatatlan jó, ki gondot visel. A haza jó anya, fiát felkarolja, a földön mindig vannak jó emberek, kik segítenek. Tudományom, melyet 21 év óta maig ápoltam és gyakoroltam, mint eddig, ugy ezután is sok ember-

¹ Acta judicialia 1794. dec. 6. (Debreceni főiskolai levéltárban.)

¹ Debreceni egyháztanács jk. 1794. dec. 11.

nek fog engem ajánlani. S én, ha erőm engedi, igyekezni fogok, hogy kedves hazámnak, honfitársaimnak javára és diszére szenteljem életerőmet azt a kis szikráját, melytől lelkem hevül, míg csak hamuvá nem leszek, mit a hálás utókor könnyekkel fog öntözni."

Csokonai érezte, hogy súlyos válságba jutott. Másnap bűnbánólag jelent meg a deputatio előtt, s arra a kérdésre, hogy bár deákruháját levette, akarja-e, hogy deáknak tartsák, azt feleli, hogy ennek eldöntését a deputatio bizza. Majd kihallgatták a Csokonaival éjszakázó kis deákokat. Kitünt, hogy Csokonai „komédiát” akart írni, s arról beszélgetett tanítványaival, néha dohánnyal és borral is megkínálta őket, egyik tanítványától meg estéknént flótázni tanult. Mindenik nemmel felelt arra a kérdésre, hogy kényszerítve jöttek-e fel, és terhőkre volt-e az ott léte. Arra a vádra, hogy táncal és részegeskedéssel tanítványai erkölcsét elrontja, azt feleli, hogy azok legfőleg gyermekes pajkosságból és tréfából ugrándoztak, mit ő észre sem vett, mert mással volt elfoglalva, s ha az erdőn játszik is tanítványaival, mint preceptor kellő szigorúsággal lép fel.

Súlyos vád, hogy valaki egy lakószobában bűnbánó látta Csokonait, egy jurátus meg tanuja volt, hogy a klasszisban Csokonai Bacchust temette el tanítványaival. Csokonai szerint mindössze az történt, hogy a bégányi korcsmáros által küldött bort itták meg.

Előkerült a Szilágyi Gábor professorhoz írott satirikus levél is, melynek jellegéül a 39-ik zsoltár néhány versét választotta, melyben azon alap gondolat domborodik ki, hogy ő a jó követését tűzte ki maga elébe, s mégis bajba esett, tehát könyörüljön rajta. De már a levélben keserűen veti Szilágyi Gábor professor szemére, hogy ő tette szükségből preceptorrá, s most mégis képtelennek tartja a tanítói hivatalra, holott annak idején mást is tehetett volna köztanítónak, őt pedig, kit jó állásától ez által megfosztott, a közgyalázatnak tette ki, s egy ebédért vette meg ezen hivatalra. Félig meddig ez a vád is elesik, a mennyiben a contrascriba maga bevallotta, hogy a levelet ő adta át Szilágyi Gábor professornak, s nem Csokonai küldötte el.

A legsúlyosabb sérelmet dec. 13-án követte el Csokonai Szilágyi professoron. Ugyanis Kocsis István nevű tanártársával délután Szilágyi professor a Nagyerdőre kimenvén, ott találta Csokonait tanítványaival, kik pipáztak, s a pipázást a professorok jelenlétében sem hagyták abba. Csokonai az őt kérdőre vonó professornak azt mondta, hogy ő nem tudta, hogy tanítványainak nem szabad dohányozni, mert hiszen ki határozhatná meg azt a kort pontosan, amelyben az megengedhető. A professor inti Csokonait, hogy ne insultálja őt, s meggondolatlan szavaktól tartózkodjék. Erre Csokonai kalapját levette, s a pipázást is abban hagyta, s az ennek okát kérdező professornak azt mondta, hogy sokkal alsóbb rangú ő, sem hogy oly nagy férfiu előtt kalapját feltehetné. Majd Csokonai tanítványait akarta a professor eltávolítani, hogy menjenek sétálni, ámde azok mindaddig nem mozdultak, míg erre Csokonai fel nem szólította őket, Szilágyi professor most már menekülni akart az őt insultáló Csokonai elől, bement tehát a csőszházba. Ámde Csokonai ide is utána ment, s Szilágyi professor hiába szólította fel, hogy menjen tanítványaikhoz. Csokonai szenvedélyétől elragadtatva oly

kihívólag áll professorával szemben, hogy a magát eddig mindenáron mérsékelni igyekvő professor tettelegességgel fenyegeti Csokonait, ki erre egyet gondolva, eltávozott. Ámde újból vissza jött, most már tanítványaival együtt, kiket a csőszház előtt körbe állítván, a következő dalt énekeltette velök:

„Én gyilkosa Gömböcnek,
A szép Jutka Persinek,
Mind a kettőt én öltem,
Setét sirba temettem.
Már hát illik, hogy én is,
Ugy haljak meg, mint ők is,
Kigyó, békák, viperák,
Pokolbeli furiák,
Kisértetek az égbe.
Jutka Persim ölébe.”¹

Csokonai haza jövén, társai előtt azzal dicsekedett, hogy így vett magának elégtételt, az iskolai törvényszék előtt meg azzal védte magát, hogy a professor urnak ez a kedvenc nótája, tehát ki akarta engesztelni vele.

Szilágyi professor nagy lelki felindulással tárgyalta az esetet az iskolai törvényszék előtt. Valóban nagy önuralomra vall a tárgyalás végén tett az a kijelentése, hogy bár neki mint rektornak az ítélet kimondásánál joga volna jelen lenni, távol fog maradni, miután a hadházi papnak már rég megígérte, hogy meg fogja látogatni.

Az iskolai törvényszék dec. 19-én hozta meg ítéletét, melyben Csokonait felmentették a Somogyiné és a Király András által emelt vádak alól. De bűnösnek mondták ki abban, hogy az istenitiszteleteket elhanyagolja, hogy tanítványaival éjjelenként a klasszisban marad, annyival inkább, mert már dec. 6-án is e miatt büntették meg. Bűnösnek találták abban is, hogy a professor tudta nélkül nem jelent meg a klasszisban a tanítási órákon, a kollégiumból a contrascriba engedélye nélkül távozott a városba, tanítványait tilos napokon sipoltatta, professorát esufolódó irásával és tetteivel bosszantotta, és tiltott ruhában jár. Mivel ezekkel az iskolai rend felforgatására tört. „nehogy egynek akár vakmerőségét, akár makaességát többeknek ostobasága kövesse,” Csokonait preceptorságától elmozdítja az iskolai törvényszék, s 10 ifjuval lejjebb teszi, a nagyon megbántott Szilágyi professort pedig a seniornak előre bemutatandó beszédében az iskolai szék előtt kövesse meg.

Az ítélet után tett megjegyzés szerint Csokonai ezt az ítéletet enyhének és kedvezőnek találván, ezért „nyilvánosan köszönetet mondott.”

(Folyt. köv.)

Dr. Barcsa János.

TANÜGY.

Szemlélődés tanügyi reform kérdések felett.

(Folytatás.)

Dr. Braasch jénei tekintélyes superintendens egy dresdai tanítógyűlésen az ő testamentom tanítására vonatkozólag ilyen megjegyzéseket tett: Az ő testamentomban olyan világnézet tárul elénk, a

¹ Egy színműből, l. a Bpesti Hírlap 1904. év dec. 25-iki számában: Lavotta és a magyar opera c. cikket.

melyet egész terjedelmében ma már nem irhatunk alá. A hat napon való teremtést, a modern természet-tudományok eredményeivel igyekeznek összhangba hozni, de az teljesen lehetetlen. Ismételni kellene ezt a törekvést minden újabb században. Istennek emberiesítése (anthropomorphismus) komoly nehézségeket okoz a tanításban. Avagy meghagyjuk a gyermeket abban a hitben hogy az Isten amaz időkben, mint az embereknek jó barátja, betért házaikba, velük beszélt s asztalhoz ült? Erkölcsei oldalát tekintve, úgy tűnik fel a gyermek előtt, mintha az Istennek csak *egyetlen egy szíve* lett volna *egyetlen egy nép*: Izrael népe számára. Az ó testamentomi vallás kultusz tekintetében azt a benyomást teszi a gyermekre, hogy a vallás külső formák és cselekmények sorozata. A bibliai kritika kérdéseire ugyan nem lehet kitérni az iskolában, de nem lehet úgy tenni, mintha nem volnának eredmények. Dr. Braasch végre a következőket javasolja: *Bibliai olvasókönyveket* kell a gyermekek kezébe adni (olyat, amilyen most van nálunk is készülében). A gyermekeknek *őszintén meg kell mondani az igazságot*. Hogy az Isten sohasem beszélt közvetlenül az emberrel; de azért mégis hatalmas nyelven szól hozzánk s kinyilatkoztatja magát szívünkben, örömeinkben, bánatunkban és a természetben. A gyermekeknek tudnia kell, hogy az ó testamentom is mondákból, szent mondákból áll. A bibliai olvasókönyvben az első oldalon ez a felirat álljon: szent monda. A teremtés története felé ezt kell írni: *Hogyan gondolkozott egy kegyes ember a világ előállításáról? A pátriárchák történetei: izraelita népmondák.*

Ha ez eljárást valamely hatalom meg akadályozza: ám viselje a súlyos felelősséget.

A gyakorlati egyházi férfi véleménye után lássuk a paedagogusét. A „Deutsche Schule“ c. nagyon tekintélyes paedagogiai folyóirat szerkesztője: *Rissmann* Robert a vallásoktatásról a következő tételket tette közé a „Zeitschrift für Philos. und Paedagogik“ c. folyóiratban:

1. Vallásos meggyőződést és vallásos érzületet csak átélni lehet, de sohasem megtanulni vagy kényszer folytán elsajátítani. Balgaság volna tehát a vallásoktatás közvetlen feladatává ezen cél elérését semmi. Egyes mozzanatokban, egy kiváló tanítói egyéniség hatása alatt sikerülhet a gyermek vallásos életének mélyebb befolyásolása; de ez kivételes. Rendes körülmények között az eredmény az gyermeki psyche tulizgatása és a képmutatás volna.

2. A vallásoktatásnak a mai alakjában a vallásos fejlődés végecélja elérésében csak annyi része van, hogy a tanulót bevezeti azon vallásos közösség nézeteibe, amelyben ő született. A tantervben való kiváltságos állása tárgyának méltóságán; nem pedig nevelési befolyásának tulsúlyán nyugszik.

3. Mint minden tantárgynak, úgy a vallásnak is apperceptioképes gondolatkört kell teremtenie. Mivel pedig egy képzetcsoport apperceptioképessége a vele járó érdeklődés fokától függ, ez pedig gyermekeknél kiváltképen a konkrétumhoz tapad, ezért a vallásoktatásban nemcsak a konkrét anyagnak kell tulnyomónak lenni, hanem még az abstractot is valami szemléleti alappal kell belső vonatkozásba hozni.

4. Hogy a vallástanításban egy didaktikai segítségnek a vallási vagy erkölcsi tekintetben lényegest kell előírbe állítani, az magától értetődik; de általános

tételek megállapítása a legtöbb esetben szükségtelennek látszik, mivel az embernek többsége nem általános tételek által apperceptiál és egy abstract vallási rendszer felépítése nem is feladata a vallásoktatásnak, különösen az alsó fokon.

5. A kifejtett általános igazságoknak lehetőleg sok esetre szokásos alkalmazása árt az érdeklődésnek s így a célnak is.

6. Ez a pont a katechismusról szól, ez azonban minket nem érdekel.

7. A vallásoktatásnak fő hiánya nem annyira a módszerben van, mint a tananyagban, amelynek megválasztása sohasem, elrendezése is csak részben történik pedagogiai szempontok szerint. Ez két dologból tetszik meg: a) nem mindig felel meg a tananyag az illető fok felfogó képességének, b) ellentmond annak a világnézetnek, amely a többi tantárgyra nézve mérvadó és a mely uralkodó abban a körben amelyben a tanuló él. Mindkét hiány nem csak a tanítást nehezíti meg rendkívüli módon, hanem nem ritkán lélekölő könyvnelkülözésre és aggodalmat keltő mesterkedésre vezet. Ezért nem képes vallásoktatásunk eredménye a későbbi korban a vallásos életet világosítani és erősíteni.

8. A bibliai és a modern világnézet között tántogó szakadéknak paedagogiai hátrányait csak akkor gyengíthetjük, ha a vallásoktatás éles határt von a vallásos igazságok örök magva és az idői forma között s azzal lassanként oda vezet a tanulót, hogy a fejlődés gondolatát a vallásos eszmék területén is alkalmazza. Már csak ezért is sajnálandó volna, ha az ó testamentomot a vallásoktatás tárgyai közül kikerkesztenék.

Most halljuk a modern nőapostolnak: *Ellen Key*nek véleményét a vallásoktatásról (Das Jahrhundert d. Kindes. Berlin 1905. 9. aufl.)

A jelen pillanatban a nevelés legdemoralizálóbb mozzanata: a keresztyén vallásoktatás. Sok komoly keresztyén mondta már, hogy semmi sem bizonyítja jobban azt hogy a vallás mily mélyen gyökerezik az emberi természetben, mint az hogy a vallásoktatás sem képes azt onnan kiirtani. A biblia táplálja a gyermeknek képzeletét és kedélyét egyaránt, de csak úgy, ha nyugodtan belemélyedhet abba, főleg otthon. Az iskolában tanítói tekintély magyarázza a bibliát a maga felfogása szerint. Ha a gyermek megszabadulna a tekintély nyomásától, a bibliai mythosok éppen olyan kevésbé jutnának ellentétbe egyéb oktatási tárgyakkal, mint a többi pl. az ó germán vagy a görög mythosok.

Rendkívül veszedelmes a gyermek lelkére az, hogy világnézet, moral a vallásoktatásban mint abszolút állítatik elébe s az iskolán kívül a gyermek tisztán látja, hogy azokkal minden ellentétben van. Itt is állanak Rousseau szavai: a gyermek magas elveket kap zsinórmértékül, de környezete kényszeríti, hogy mindannyiszor kis elvek szerint cselekedjék valahányszor a kivételhez, az elv érvényesítéséhez fog. A számtalan „ha“ és „de“ által megtanulja gyermek, hogy a nagy elvek csak szavak s az élet valósága egészen más!

Ellen Key szerint „nem az a legfontosabb kérdés, hogy milyen világnézetünk van, hanem van-e hitünknek elég ereje ahoz, hogy egy világnézetet magunkévá tegyünk, tett erőnk arra, hogy azt az életben megvalósítsuk. De semmisem hat olyan nyomtasztólág a serdülő nemzedék erkölcsi energiájára.

mint az a dualistikus életfelfogás, amelyet manapság az iskola ad."

Folytathatnám még tovább Ellen Key fejtegetéseit, idézhetném Nitzsche, Tolstoj, s mások felfogását, rámutathatnék Dodel Arthurnak „Mózes-e vagy Darwin?" c. művére amelyek mind arra a szakadásra, amely van a vallásoktatás és egyéb tantárgyak szelleme között, arra a dualismusra, amely van az iskola és az élet erkölcsi felfogásában — mutatnak rá.

Mindazokban van tulzás is, de van igazság is.

A legközelebbi teendőkről még egy néhány gondolatot!

(Folyt. köv.)

Sáfrány Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyetem és a kerületi gyűlés.*

„Rég nem pusztított Debrecenben ilyen kulturális jeles nap e szavakkal adott kifejezést valaki afeletti megbotránkozásának, hogy a közgyűlés az egyetemi bizottság javaslatát visszautasította.

„Nem is lesz itt addig élet, míg a nagy kaszás itt rendet nem csinál“, így nyilatkozott egy másik hallgató, midőn a főgondnok az egyetemi bizottság elnökségéről lemondott és példáját az egyetemi bizottság legtevékenyebb tagjai Márk Endre és Eröss Lajos is nyomban követték.

„Itt az ideje, hogy az egyetem ellenségei is szóhoz jussanak“ ezt a hihetetlen állítást kockáztatta meg a többségnek egy tekintélyes tagja.

De az Isten szerelméért mi történhetett a kerületen az egyetem ügyével, hogy ezek a nyilatkozatok és események lehetségesek lehettek.

Semmi egyéb, mint az, hogy a teljesen előkészített s közérdekekben fekvő nagyszabású javaslatokat egy ad hoc összeverődött többség mesterségesen, részint hibás, részint személyes indokokból megbuktatta és leszavazta.

Ez a többség a nt. Széll Kálmán hiveiből, a Kiss Albert pártjából és a tanárképviselekből alakult.

Ez utóbbiaknak a szerepe legérthetlenebb. Kultüremberek és éppen a kulturát biztosító tervezet ellen foglalnak állást.

Reformátusok és éppen nekik nem kell a ref. egyház autonomikus nemzeti szelleméből folyó tanárképző intézet, vagy csak a ref. tanügy színvonalának megerősítése.

Mi volt az érv, mely szavazatukat megindokolhatná? Nem fejtették ki. Mert amit nt. Sass Béla elmondott, az egyedül a formalitásra és a meghívandó tanárok nagyobb fizetésére volt főleg alapítva. Az egyetemi bizottság javaslatait nem tárgyalta az akadémiai albizottság és nem fogadta el az Igazgató Tanács. Ez nem ok, hiszen a kerület az egyetem ügyére vonatkozó javaslatokat egyenesen az egyetemi bizottságtól és csak az Igazgató Tanács s nem az albizottság útján várja. (Ker. jkv. 1903. év.)

* Bár közleményekkel eléggé elvagyunk látva s most is több már ki is szedett cikket kellett félretenni, állandó rovatot nyitunk az egyetem ügyének s helyet adunk minden idevonatkozó érdemleges közleménynek bármely táborból jöjjön az. Szerk.

Az Igazgató Tanácshoz pedig e javaslatok csakugyan betérjesztettek. Ha szinte igaz is, hogy e magas testület nem fogadta el a javaslatokat, de elvileg nem nyilatkozott azok ellen és tisztán csak bizonyos gyakorlati kérdések tisztázását tartotta még kívánatosnak.

E kérdéseket pedig a kerületi elnökség a május 24-i közgyűlésig tényleg tisztába hozta és az illetékes tényezőkkel való közvetett és személyes tárgyalásai útján megállapította, hogy

a) a felsőbb intézetekben, tehát akadémiákon való tanárképzés a törvényen alapszik;

b) hogy ilyen tanárképzők a róm. katolikusoknak 1883. óta van is Pannonhalmán.

c) hogy az új tanárok nyugdíjügyének rendezése a törvény szelleméből és a pozsonyi analogiából folyik s annak az illető szakreferens nyilatkozata szerint semmi sem áll útjába.

Ily körülmények között nem az volt helytelen, hogy az elnökség az egyetem ügyével kapcsolatban az ismeretes tervet vita alá bocsátotta, hanem a volt a téves felfogás, hogy az Igazgató Tanács jegyzője, a ki ez tervnek legkonzekvensőbb ellensége volt, e tárgyat közgyűlés előtt is elvonta és a tárgysorozatba se vette.

Felesleges kerületi gyűlést tartani. Elvégez mindent az Igazgató Tanács és az a bölcsesség, mely egyfelől megállapítja, hogy a mi tanáraink fizetése az állammal egyenlő legyen s másfelől veszedelmesnek tartja, ha e felemelt fizetés 4 kitűnő tanerőnek megadatik.

Arról, hogy ebből a körülményből s a tanárképző felállításából, a lelkészképzésre valami veszedelem származott volna, beszélni is felesleges.

A bölcsészeti szak és tanárképző felállítása első sorban a lelkészképzésnek vált volna javára. A fizetések közti különbség pedig megvan ma is a lelkészek között, de megvan az egyetemeken is, sőt a mi akadémiánkon is. És meglesz, ha majd unokáink idejében a debreceni egyetemet a mostani alapok kamatos kamatjaiból felfogja egy lelkesebb nemzedék állítani.

A mostani akadémiai fizetések alapja ugyanis akkor sem lesz nagyobb mint ma, mert a jövedelem teljesen felhasználatik. Ha tehát majd a jövőben az egyetemi alapokból felállított tanszékek tanárai egyetemi tanári fizetéssel javadalmaztatnak, a régi tanszékeken levő alkalmazottak vagy nem kapják a felemelt fizetést vagy akkor is külön forrásból kell nekik azt megadni. A fizetések közti egyenlőtlenség tehát még nagyobb lesz, mint ma.

De nincs e kérdéssel mit vergődni, a Sass Béla álláspontja hibás álláspont, de legalább következetes, elvi és megérthető.

Nem mondható ez el nt. Széll Kálmán esperes urról és nt. Kiss Albert urról. Ők május 8-án megszavazták az egyetemi bizottság javaslatait, 26-ikán pedig ellene beszéltek annak és elvetették azt.

Honnét e változott álláspont? A vitában okát nem adták. Azt mondták, hogy az ügy nincs előkészítve. De ezt nem tudták bebizonyítani. Nem is lehet. Miért? Egyszerűen azért, mert a négy tanszék létesítéséhez és betöltéséhez csak 2 tényező kívántatik. Kellenek elsőben *kitűnő erők*. Ezek megvoltak. Hogy nt. Széll Kálmán ur azt állította, miszerint a jelöltek közül kettő biztosan nem jön, az tévedés és bocsánat a szóért, vezető férfiúhoz nem

illő felületesség. Aztán kell pénz. Ugyde két tanszéket Debrecen városa fizet. Igaz egyelőre csak 10,000 koronát adott e célra. De az általa alapított két jogi tanszéket a tényleges teljes fizetéssel tartja fent, tehát joggal remélhető lett volna, hogy az egyetemi tanszéknél sem lesz fukarabb.

De ettől eltekintve az új intézményhez szükséges 30,000 korona e nélkül is megvolt.

Igaz, hogy nt. Kiss Albert ur, ki annakidején a bölcsészeti fakultás (és egyetem) alapjait a Gazdasági Tanács részéről összeírta, sokkal több alapot írt össze, mint a mennyit ma a helyesbített hivatalos kimutatás tartalmaz. Az is igaz, hogy e kimutatásban van mintegy 482,000 korona körüli tőke, mely a mostani fejlesztésből kivonható: de az is tény, hogy a fennmaradó összeg, (1,35000-ből 482,000 kerekben csak 800,000 nek számított tőke) mégis meghoz 40,000 koronát. Ezenkívül pedig 3 év múlva megnyílik a Soós-alapítvány 100,000 koronával s van mintegy 10–20,000 korona új tőke, továbbá az egyházkerületi tanszéki alapítvány, mely mint a szigeti, nekünk is életbe léptethető és az a mit még gyűjthettünk volna s a mit az egyetemes egyháztól, a protestánsoktól a magyar alföldről, a tettekben, az első nagy lépésben felbuzdult közönségtől várhattunk is volna.

Mindezek arra a biztatásra és az olyan szavakra, a milyeneket Dombi esperes urtól hallottunk, és a történetek után nagyon félő, hogy elfognak maradni. Azt mondta, hogy ha csak egyet léphetünk, inkább ne lépünk egyet se, hanem várjunk, míg egy teljes intézmény csucsára sétálhatunk.

Az élet s különösen a kálvinista egyházi élet nem ezt bizonyítja.

A mi intézményeink csak lassan létesülhetnek.

Előbb egyik, azután a másik. Így éltünk és így kell tennünk ezután is.

Rögtöni nagy áldozatokat meg nem birunk, hosszú időt nekünk kívárni nem lehet.

Ha a legsúlyosabb tárgyakra a magyar, latin, görög nyelvekre a képzést megkezdhettük volna, ha ezáltal a lelkészképzés és jogakadémia színvonalát javíthattuk volna, ha mindezek által a reménységét vesztett közvéleménynek, az adakozásaival másfele forduló közönségnek tetteket mutathattunk volna fel; megtettük volna a jelen helyzetben mindent, a mit meg kellett tenni és a mit meglehetett volna tenni s a mit most nagy, de a dolgot és a helyzetet nem értő, a helyzet miatt ideges vezéremberek, személyes okokból is megbuktattak és tönkre tettek.

Az eredmény már meg van, gróf Dégenfeld József főgondnoknak az egyetemi bizottság elnökségéről való lemondásában.

Vagy azt hiszi valaki, hogy a hol a legelső ember közöttünk a legnagyobb lelkesedéssel, áldozatkészséggel és tiszta önzetlen törekvéssel sem tudott eredményt felmutatni, ott az egyetem nyíltan bevallott ellenségei (?) a kik sem az ügyért nem dolgoztak sem dolgozni nem fognak, csoda dolgokat fognak felmutathatni? Ezt nem lehet tőlök várni. És még is meg kell tőlök követelni mert állásfoglalásukkal a felelőséget magokra vették s ez a felelősség őket az egész ref. közönség előtt valósággal terheli. Ezt a nagy felelőséget állapítjuk meg ez uttal.

Az egyetem ügyét, kinek érveit használtam, Sulyok István esperes, Eröss Lajos, dr. Ferenczy Gyula, védtek. Felvilágosítólag és jóakarattal gróf Degenfeld József elnök, Dóczy Imre és György Endre szólottak hozzá.

Referens.

Tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk.

A m. kir. postahivatal megtagadta az egyházkerületi jkvi s egyéb nyomtatványok portómentes szállítását. Az előadói gondos megindokolásból látja a közgyűlés, hogy az államkormányig eredmény nélkül történt felelősség; emez eljárás figyelmen kívül hagyja azt a sarkigazságot, hogy szentesített egyházi törvényeink értelmében az egyházközi intézményeink kezdve minden intézményünk hatósági jelleggel bír és így joga van a hivatalos küldeményekre nézve a portómentesség élvezésére. Az egyházkerületi közgyűlés felterjesztést intéz az egyetemes konventhez, hogy e sérelem orvoslása érdekében tegye meg a szükséges lépéseket.

Az országos magyar kereskedelmi egyesült hajdumegyei kerülete azzal a furesza kérelemmel jött az egyházkerülethez, hogy a hajdumegyei lelkészeknek és tanítóknak tiltsa meg a szövetkezetek alakítását s azok körül való buzgólkodást. A közgyűlés a különös kérelemnek egyáltalán nem volt hajlandó helyet adni.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter, egyetértve a pénzügyminiszterrel, az ártéri területen levő tanítói földek vizsabályozása költségeinek tárgyában olyan értelemben döntött, hogy a költség a tulajdonossal szemben áll fenn, tehát e terhet az egyházak, mint tulajdonosok, tartoznak viselni. Fennmarad azonban az a joga a tulajdonosnak, hogy ha külön magán szerződés szerint a költség a földeket használó tanítót terheli, követelhesse a kiadás megtérítését a tanítótól. E kérdésnél több irányu nehézség merült fel. Miután elv az, hogy a tanítói fizetés csonkítatlanul adandó ki: a tehernek a tanítóra való háritása a díjlevél értéke leszállításának a tilalmát érinti, annál inkább, mert hiszen az ártéri költség folyvást ingadozik. A referens szükségesnek tartja, hogy a kérdés jövőre a díjlevelekben precizirozva legyen. Uray Imre e. m. gondnok úgy tartja, hogy miután a szóban forgó földek a szabályozás következtében hasonlíthatatlanul többet jövedelmeznek, mint a szabályozás előtt, sőt ezek a földek a tagosítások alkalmával sok helyen növekedtek is a hívek adományozása folytán: nagyon természetes, hogy a jobban javadalmazott tanító hordozza az újabb terhet. Mert másként akkora teher háramlik az egyházköz ségekre, amelyet azok el nem bírnak. György Endre e. m. gondnok reámutat arra, hogy mivel ezt az adóterhet az 1848. 20 t.-c. alapján a nyújtandó államszegély összegének mérlegelésekor figyelembe kell venni: nem lenne célszerű az adót a tanítókkal fizettetni. Az államkincstárt fogjuk kimélni, ha e terhet a tanítón hagyjuk. Széll Kálmán esperes a kérdést tisztázás végett bizottsághoz kívánja utalni. Domahidy István aggódik, ha az egyház és tanító a kérdés elintézésé rendjén perbe keverednének. Szegedy Kálmán szerint itt a miniszter csak utbaigazítást adott, de nem rendelkezett. Jogtalan is volna a beavatkozás. Ráczy Gyula megjegyzi, hogy a felsőszabolcsi egyházmegyében sok ilyen eset fordul elő s úgy emlékezik hogy az egyházkerület már döntött is ebben az irányban, ezuttal is ahoz kellene alkalmazkodni. Végre is a kerület halasztási indítványt fogad el, melynélfogva érdemileg ne hozattassék határozat hanem a holnapi gyűlésre 5 tagu bizottság kinevezése iránt tegyen javaslatot az elnökség, melynek jelentése az őszi közgyűlésre bevarattassék.

A tanítóképesítési vizsgákra kiküldött bizottság jelentése tudomásul vétetett, a vallás- és közok-

tatásügyi miniszteriumnak 20,679 számú leiratára vonatkozó jelentéssel együtt.

Az érettségi vizsgát tett okleveles vizsgatevők (pl. hittanhallgatók) azt igényelik, hogy a mely tan tárgyból ők már osztályjegyzéket nyertek, az okleveles vizsgán ebből ne vizsgáltassanak, hanem a már kiérdemelt osztályjegyzék vezetessék be a képesítő bizonyítványba. Mivel valamely tantárgynak hallgatása s az abból nyert osztályjegyzék nem involválja azt is, hogy az illető fél e tantárgy metodológiáját is ismerné: ettől az igénytől a kerület eltekint s a szabályzat ide vonatkozó pontját ilyen értelemben kívánja módosítani.

Az érmelléki egyházmegye a tanítók fizetésének korszerű rendezése tárgyában felterjesztést intézett a kerületi gyüleléshez. A kérdést a közgyűlés a fentartó testületeknek, az egyház községeknek kiváló figyelmében ajánlja.

A piskolai káplántartás ügyét felesleges volt a kerületi gyülelésre felhozni, mivel ezt az esperesi felterjesztés alapján a kongruabizottsági elnök a nélkül is ellátja, a mint a többi hasonló természetű ügydarabokat ellátta.

Az alsószaboles-hajduvidéki egyházmegye a nyirábrányi egyházat iskolai építési célból közalapi segélyezésre ajánlja. Dr. Baltazár Dezső fájdalommal mutat reá arra a jelenségre, melynek fogva a tanfelügyelők kitűzött célja sok helyen nem egyéb, mint a mi felekezeti iskoláink kivégzése. Kielégíthetetlen és jogtalan követelményekkel állanak elő iskoláinkkal szemben. Kéri a pártoló felterjesztést, a mit az egyházkerület annál nagyobb készséggel tesz meg, mert hiszen ennek a leányegháznak a közalaptól anyásításra nyújtott 1200 koronás segélye az alsószaboles-hajduvidéki egyházmegye többi sok ezreivel együtt a hűtlen kezeles zsákmánya lett.

Az ujfehértói közalapmegváltás engedélyeztetett, de a h.-nánási és szentmihályi hasontárgyu kérvények felszerelés végett vissza adattak az egyházmegyére.

A felsőszabolesi egyházmegye azzal a különös indítvánnyal jelentkezett, hogy az egyházi törvények kivonatos kiadását maga a felsőbb egyházi hatóság eszközölje. Dr. Baltazár Dezső feleslegesnek tartja az ilyen intézkedést. Gr. Dégenfeld József kifejti, hogy ha ilyen kivonatos kiadás lesz: az lesz a köznézet, hogy annyi a törvény, a mennyi a kivonatban foglaltatik. A törvényt magyarázatot kiadhatja valamely privát vállalkozás, de a hivatalos egyházi felsőbb hatóság nem. A közgyűlés a felsőszabolesi egyházmegye indítványát leveszi a napi rendről.

A kúsujszállási egyházközség tanítói rendszer-változtatását az egyházmegye elfogadván, azt a kerületi közgyűlés is megerősíti s utasítja az egyházmegyét a további teendők megtételére.

Az érmelléki egyházmegye azt óhajtja, hogy a zsinati napló kinyomatván, küldetessék meg minden egyházközségnek. Az elnökség megjegyzi, hogy ez igen sok költségbe kerülne. A közgyűlés olyan értelemben határoz, hogy a naplót az egyházközségek megfelelő díj befizetéséért kaphassák meg.

A létesítendő tatarosi missiói kör tengeri kigyója újra felütötte a fejét. Ugyanis az érmelléki egyházmegye kijelenti felterjesztésében, hogy mivel a poklosteleki lelkész híven, szorgalommal s szép sikerrel végzi Tataroson a lelkészi teendőket, s mivel Tataros a tradicionál fogva is az érmelléki egyház-

megyéhez tartozik: nem bocsátja ki Tatarost a maga kebléből, hanem kéri, hogy Tataroson mint közép-ponton missioi kör létesíttessék, évi 300 k. missioi segéllyel. Az előadói javaslat szerint a bihari egyházmegye kérelme teljesítendő volna. Sulyok István esperes megjegyzi, hogy míg az érmelléki egyházmegyének az ujonnan létesítendő missioi kör gyámolítására semmije sincs, addig a bihari egyházmegye máris 10,000 koronával rendelkezik. Az ő egyházmegyéje felajánlja a maga erejét, de tolazkodni távolról sem fog. A referens felfogása egyoldalú. Biharnak nincs semmi kifogása az ellen, hogy Tataroson, akár az érmelléki egyházmegye felügyelete alatt missioi kör szerveztessék, de rámutat arra, hogy a közel vidéken a bihari egyházmegye területén is imminens szükség egy másik missioi kör alakítása. Marjai Péter érmelléki egyh. m. képviselő kijelenti, hogy ők Tatarost Biharnak nem bocsátják át, a miért különben nem is vitatkozott senki. A vitát gr. Dégenfeld József főgondnok felszólalása döntötte el, annak kijelentésével, hogy az ügyet a konvent kívánsága szerint is ki kell adni a bihari egyházmegyének is, hogy nyilatkozzék. Időnyerés céljából a bihari egyházmegye tegye át a maga jelentését az egyházkerületi missioi bizottsághoz, ez pedig az ősi egyházkerületi közgyűléshez terjesszen be konkrét javaslatot.

A beregi egyházmegye szavazatának száma 66-ban állapított meg.

Tárgyalás alá került a Révész Imre irodalmi hagyatéka tárgyában kiküldött bizottság munkálata. Az a javaslat, hogy a hagyatékok megvásároltassék, elfogadtatott a bemutatott szabályzattal együtt. A kéziratok a levéltárban lesznek behelyezendők s őszre a közgyűlés az eredményről jelentést vár.

Török Zoltán teológiát végzett, külföldi egyetememen járt s lelkészképességi vizsgákat tett békési lakos s községi irnok kéri, hogy a reá vonatkozó s a lelkészi működhetéstől őt eltöltő végzés helyettesek hatályon kívül. Mivel egészségi állapotáról, illetve annak helyreálltáról sem hatósági sem magán orvosi bizonyítványt kérelméhez nem csatolt: a kérelem nem volt tárgyalható.

A bucsatelepi leányegháznak a hevesnagykunsági egyházmegyéhez, közelebről a karcagi egyházközséghez való csatolása az illetékes egyházmegyék hozzájárulása folytán engedélyeztetett.

A gebei gondnokválasztás ügyében felkerült felebbezés tárgyalásakor az esperes jelenti, hogy a kérdés békésen elintéztetett, ezt az egyházmegye tudomásul is vette. A közgyűlés örül a békének, de a kérdésbe belévegyített törvényt magyarázattól eltekint. A magunk részéről csak annyit jegyezzünk meg, hogy ha az egyházkerületi közgyűlés előtt el volt intézve a kérdés: valakinek gondoskodnia kellett volna arról, hogy ne jusson mégis ide az egyházkerület asztalára.

Varga Pétert a pátróhai h. lelkészi állomásról az egyházmegye kellő indokok alapján áthelyezte. Ez ellen Varga Péter felebbez. Ennek azonban a közgyűlés nem adott helyet.

Készséggel engélyezte a közgyűlés, hogy a magyar-ittebei egyházközség a lelkészi kegyeleti évet elhunyt lelkésze özvegyével szemben meghosszabbította.

Örvendetes tudomásul vette a közgyűlés a csong-

rádi főkegyház megalakulását s Isten áldó kegyelmét kéri rája.

Vadászerdő közalapi járulékát 75 koronában elfogadja ugyan az egyh. ker. közgyűlés, de a vele hasonló esetekre vonatkozólag is kimondja, hogy a megállapítás 5 évre, esetleg a maga után változtatást vonó törvény életbe léptéig érvényes.

Imre Árpád jelentése a füzesi leányegyház állapotról tudomásul vétetett.

Gróf Degenfeld József elnöklő főgondnok bemutatta a lugosi korábban egyesült egyháznak önálló egyházközséggé történt alakulására vonatkozó kultuszminiszteri leiratot. Ezt a közgyűlés az esperes közbeszóló kijelentésével, hogy t. i. az állomás már be is töltetett, tudomásul vette.

A lelkészképeségi vizsgáról szóló jelentés tudomásul vétele után megbízott küldetett ki a Nagyváradon tartandó vallástani pótképesítő vizsgálatra a Sáfrány Lajos személyében.

Az egyházmegyék egy részéről örvendetes jelentés érkezett be az egyetemi bizottságok megalakításáról, a mozgalomnak napirenden való eredményes tartásáról, az irinyi és dengelegi újabb alapítványokról. Mindezek örvendetes tudomásul szolgáltak.

A margittai egyház felebbezése a Dobó Gyula tanítói lakása ügyében tárgyalanná vált, miután a kérdés időközben békés elintézésre nyert.

Tudomásul vétetett, hogy Béltoky Lajos mán doki lelkész részére a lelkész képeségi vizsgáról szóló bizonyítvány másodlatban kiadatott, miután az eredeti elégett. Együttal elrendelte a közgyűlés, hogy e vizsgákról állandóan nyilvántartó törzskönyv vezetessék, a mennyiben időközben ennek vezetése szünetelt volna: a kiadott eredeti okmányokról szerzendő adatok alapján a hiány utólagosan pótolassék.

Az E. Nagy Ferenc és 11 társa békésgyulai lakosok kérvénye tárgyában kelt zsinati elnökségi leirat kiadatik az egyházmegyére. Ezzel az első napi tanácskozás bezárult. Délután 4 órakor az egyházkerületi egyházi értekezlet választmánya ülésezett, 5 órakor pedig az Andaházi Szilágyi nevelőintézet ügyeivel foglalkozott a közgyűlés.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az erdélyi ev. ref. egyházkerület közgyűlése mint jeleztük volt május 20-án és a következő napokon tartatott meg Kolozsváron. A letárgyalt előterjesztések között szerepelt a nagyenyedi tanárok fizetés rendezése. Kimondották, hogy az alap fizetés 2600 korona és öt évben 600--600 kor. ötödéves korpótlék, vagyis 30 évi szolgálat után 5600 kor. nyugdíj jogosultság. A püspöki özvegyek nyugdíját évi 1500 koronában állapították meg. A theologia fenntartására javasolt 2 fill. lélek szám utáni egyházi adót az ez egyházmegyék véleménye után, nem lép-tetik életbe. De, már az esperesek tisztelet díját az eddigi 400—400 kor. mellett, 200—800 koronára emel-ték fel, a szerint hogy milyen népes az egyházmegye. Második nap, máj. 21-én, jórészt csak a pap-szentelés történt meg. Ez alkalommal 19 ifju bocsát-tatott ki az evang. hirdetésére. A harmadik és ne-gyedek nap a letárgyalt sok ügy közül kiemeljük a

a szászvárosi papi állomások ügyét. A közgyűlés egy betérjesztett javaslat ellenére kimondotta, hogy a két papot nem szorítja egy szűk telekre, hanem az eladott első papi telek helyett egy új kényelmes telket fog vásárolni és oda építi fel az első papi szállást. Kimondotta azt is, hogy a papi fizetéseket nem egyformásítja — a mint javasolva volt — hanem fizeti úgy amint eddig fizette. Az első papnak ad 6200 koronát, a második papnak 4400 koronát. Ez a határozat az egyház felzavart nyugalomát bizonyára helyre állítja. Ezután történt a gyűlés csattanósa. Fogarasi Albert enyedi tanár javaslatára a kerület nem fogadta el a zsinatnak a tanárok házasságára vonatkozó határozatát és fentartotta az erdélyi kerület régi rendelkezéseit mind a kollégi-umokra, mind a tanárok kerületi tagságára nézve. A közgyűlésre kitűzött ügyek letárgyalása után püspöki széki ülést tartottak s így négy napi tanácskozás után Kolozsvár idegen vendégei haza széledtek. Adja Isten hogy ezen gyűlés által is erősödjenk anyaszentegyházunk.

— A hajdumegyei tanítók Gönczy egyesülete f. július hó 9-től fogva hét napra tervezett tanulmány utat rendez Budapest, Székesfehérvár, Siófok felé, innen a Balatonon hajóval Keszthelyig, Zágráb és Fiume végállomással. Az utazás hazafias jelentőséggel is bír, amennyiben a zágrábi magyarok és horvátok egyesült elhatározással fogadják az egyesületet s a zágrábi éjjeli elszállásolást a horvát tanítóképző intézet vezetősége tartotta fenn magának. A tanulmány uton résztvehetnek az egyesület rendes és pártoló tagjai, sőt az újonnan belépő rendes és pártoló tagokat is szívesen látjuk. Az uti költség étkezés és elszállásolással együtt az 50 koronát meg nem haladja. Jelentkezni lehet Dr. Baresa Jánosnál (Debrecen, kollégium) június hó 10-ig.

— A helyi s más városi lapok nyilatkozatai kerületi döntés felől. Adjuk a *Szegedi Napló*, ezen híreस्कé-jét: „Amíg Szeged a rivális városokkal együtt minden követ megmozdit, hogy magához édesgesse a tervezés alatt álló harmadik egyetemet: addig Debrecen amely pedig vezette a mozgalmat, ma már ott tart, hogy az egyetem nem kell neki. A református egyházkerületi gyűlésen az egyetemi bizottság elnöke lemondott. De több is történt: nagy szótöbbséggel kimondották, hogy a bölcsészeti fakultás felállítására nem sietős. Ami azt jelenti, hogy a debreceni főiskolának egyetemmé való fejlesztését maga az egyházkerületi hatóság sem pártolja. (Szegedi Napló.) — A debreceni egyetem komoly barátjai, a kik a bölcsészeti fakultást felakarták állítani, és a kik a halasztási indítvány ellen szavaztak a következők: Baltazár Dezső dr. Sulyok István, Simonffi Imre, Segesváry József, Eröss Lajos, Padrah Sándor, Szemes László, Kiss Elek, Szele György, Körösi Kálmán dr. Domahidy István, Karai Sándor, György Endre, Baksa Lajos dr. A vaskalap és a szűklátkörü maradiság gyülekezetében ez a 14 derék férfiú volt az, a ki a korszellemet megértette, a ki a debreceni kollégium emelésével az alföldi hátramaradt magyarság szellemi látkörét is emelni akarta. Most ugyan leszavazták őket, de még sem ők a — legyőzöttek. Ezek után pedig itt adjuk azon 38 férfiúnak a nevét — akik — bár feltételezzük, hogy sokan közülök jöhíszemüleg, segítették eltemetni a debreceni egyetemet, a halogatás mellett szavaztak: Sütő Kálmán, Dombi Lajos, Fekete Márton, Dávidházy János, Frä-

ter Barna, Nagy István, Györy Lajos, Rigó Endre, Szikszai Zoltán, Széll György, Széll Kálmán, Biki Károly, Kiss Albert, Balogh Ferencz, Könyves Tóth Kálmán, Ujfalussy Béla, Géressy Kálmán, Illyés Endre Rásó Gyula, Kallós Tivadar, Garzó Gyula, Futó Zoltán, Szegedi Kálmán, Biber József, Sinka Sándor, Nagymáté Albert, Berey József, Nagy Imre, Balogh Ambrus, Benedek László, Mártha József, Ostváth Ferencz, Orosz István, Imre Lajos, Papp Tibor, Borsos Benő, Dicsőfi József, Sass Béla. (D. F. U.)

— **A karcagi gimn. ifjúság** „Petőfi önképzőköre“ f. év május 20-án „Csokonai emlékünnepélyt“ tartott a következő műsorral: 1. „A reményhez.“ Csokonaitól. Énekelte az ifj. énekkar. 2. „A tihanyi echóhoz.“ Csokonaitól. Szavalta Mándoki Kálmán g. VI. o. t. 3. „Apróságok Csokonai életéből.“ Össze gyűjtötte és felolvasta Toronykőy Béla g. VI. o. t. 4. „Csokonai.“ Petőfi S.-tól. Szavalta F. Nagy K. IV. o. t. 5. „Lengyelke“ Előadta az ifj. zenekar. 6. „A tihanyi echóhoz.“ Csokonaitól. Énekelte az ifj. énekkar. 7. „Az estvéhez.“ Csokonaitól. Szavalta Marhás Géza g. VI. o. t. 8. „Enek Csokonai V. Mihályhoz.“ Irta Szaboleska M. Szavalta Zelovics Kálmán VI. o. t. 9. „Magyar népdalok.“ Előadta az ifj. zenekar. 10. „Rajta fiuk.“ Énekelte az ifj. énekkar.

— **Szász ösztöndíjak.** Az erdélyi szászok a legnagyobb gondot fordítják a lelkész és tanár képzésre. Papjaik rendszeresen tanári minősítéssel is bírnak és tanáraik szabály szerint a lelkészi pályára mennek át. Ez az egyik oka, hogy olyan kis számban mind e mai napig feltudták magukat tartani. Ezt az eredményt az ifjúság gondos nevelésével képesek állandóan biztosítani. Erre szolgálnak a nagy számú ösztöndíjak, melyek ott nem családi alapítványok, mint a mieink, hanem általában minden jótanulót megilletők. *Most is legközelebb haramincegy 600 és 400 koronás ösztöndíjat irtak ki*, melyért papi és tanári pályára menők folyamodhatnak. A tanári képzés Debrecenben tervezett megkezdésével még az is megbotránkozásul szolgált hogy a költségvetésben 12 itju konviktusáról és lakásáról is volt gondoskodva. Mintha bizony nem a mi fiainknak jutott volna e jótétemény s nem elsöben a belső emberek családjainak vált volna javára a kettős képzés lehetősége.

Tartalom-jegyzék: Mit allotok nézvéen ég felé? Vándor. — Lengyel Imre. — Tárca: Nehéz idők. Dickens Károly. — A debreceni zászlóavatás. Kósa Ede. — Knox János. ifj. Révész Imre. — Csokonai kollégiumi pöre. Dr. Barcsa János. — Tanügy: Szemlélődés tanügyi reform. kérdések telett. Sáfrány Lajos. — Közéletünk: Az egyetem és a kerületi gyűlés. Referens. — Tavasz egyházkerületi közgyűlésünk. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **DR. FERENCZY GYULA.**

Pályásat,

a szatmárhegyi ev. ref. segédlelkészi állásra.

Javadalom: 1. 1600 korona, havi előleges részletekben. 2. Butorozott külön szoba fűtéssel.

Kötelesség: Az összes lelkészi teendők önálló végzése.

3. A 3 állami iskolában a ref. növendékeknek heti 12 órán a vallás tanítása.

Lehetőleg személyes jelentkezés alólirottnál f. évi junius 15-ig. Vasut, posta, távirida stb. helyben van. Az állás julius hó 1-ére elfoglalandó.

Kelt Szatmárhegyen, 1905. május hó.

Papolcsi Károly
ev. ref. lelkész.

Pályásat tanítói állásokra.

A debreceni ev. ref. egyház presbytériuma ezennel pályázatot hirdet négy férfi tanítói állásra a következő feltételekkel:

Alapfizetés: ezer kétszáz korona. Ötödéves korpótlék 120 korona hat izben.

Ugy az alapfizetés, mint a korpótlék az egyház ingyeniskoláztatási pénztárából évnegyedes részletekben előre fizettetik. Továbbá a város részéről lakás vagy nős tanítóknak négy-száznyolcvan korona, nőtlen tanítónak 240 korona lakpénz és nős tanítóknak tizennégy köbméter, nőtlen tanítóknak tiz köbméter tüzifa két részletben beszállitva.

Kötelesség egy vagy két osztály, rendkívüli esetekben több osztály tanítása a tiszántuli ev. ref. egyházkerület által megállapított tanterv szerint. Leányok tanítója csak nős ember lehet s a négy felsőbb osztályban a női kézimunka tanítására vagy taníttatására is köteleztetik.

A kérvényhez csatolandók: a; keresztlevél? b; oklevél; c; időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány; d; legujabb keletü orvosi bizonyítvány; e; az állam vagy más felekezet tanítóképzésében nyert oklevél mellett a vallástanból és az egyházi éneklésből s ezek tanítási módszertanából valamelyik ev. reform. egyházkerület tanítóképesítő bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati kérvények 1905. évi junius hó 24-ik napján délután 5 óráig az ev. ref. egyház iktatóhivatalába küldendők vagy adandók be. A megválasztott tanító állását 1905. évi augusztus hó 15-ik napján elfoglalni köteles.

Kelt Debrecenben az ev. ref. egyház presbytériumának 1905. évi május hó 28-ik napján tartott gyűléséből.

Kiss Albert
h. lelkészelnök.

Simonffi Imre
kir. tanácsos, főgondnok.

Somogyi Pál
főjegyző.

